

Yazılı Basında Köşe Yazarı Egemenliğinin Muhabirlik Pratiğine Etkileri

A. ZİYA SANDIKCIOĞLU*
ziya.sandikci@gmail.com

Özet: Bu makalede, Türkiye’de ulusal yayın yapan gazetelerdeki köşe yazarı egemenliği sorunu ele alınmıştır. Bu kapsamda gazete çalışanları içinde, giderek daha fazla ağırlığını artıran köşe yazarlarının medya organizasyonlarında neden olduğu bozulmalar tartışılmıştır. Gazetecilik mesleği içinde köşe yazarlığı egemenliğinin muhabirlik üzerinde yol açtığı olumsuzluklar da bu çerçevede değerlendirilmiştir. Çalışmada Türkiye’de ulusal basındaki köşe yazarı ağırlığı; gazetelerdeki köşe yazısı ve haber sayılarında son 20 yıllık periyotta yaşanan değişim ele alınarak incelenmiştir. Türkiye çapında basımı ve dağıtımı yapılan günlük siyasi gazetelerden Hürriyet, Sabah, Milliyet ve Zaman gazeteleri ile sınırlı tutulan araştırma, köşe yazılarının gazetelerdeki ağırlığını sürdürdüğünü ortaya koymaktadır. Türkiye’deki köşe yazarlığı sorununun batı gazetecilik geleneği ile karşılaştırmalı analizinde ise; Hürriyet, Sabah, Milliyet, Zaman ile ABD’den USA Today ve The Washington Post, İngiltere’den The Daily Telegraph gazetelerindeki köşe yazısı sayıları 2015 yılına ait güncel veriler kullanılarak incelenmiştir. Çalışma bu bölümüyle köşe yazarlığına bakışta ulusal günlük gazeteler ile yabancı gazeteler arasındaki farklılıkları ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Köşe yazarlığı, Köşe yazısı, Muhabir, Gazete, Gazetecilik.

Giriş

Kitle iletişim araçlarının giderek ağırlığını arttırdığı, toplumsal kurumlar ve ilişkiler üzerinde daha belirleyici bir rol oynamakta olduğu günümüzde, gazetecilik mesleği önemli değişimler geçirmektedir. Habercilik alanında kamu çıkarlarından çok, özel çıkarları savunma anlayışının güçlenmesi köşe yazarının geleneksel konum ve işlevini sürdürmesini neredeyse olanaksız hale getirmiştir. Günümüzde gazete çalışanları içinde giderek daha fazla ağırlıklarını artıran köşe yazarları, medya organizasyonlarını doğrudan temsil eden bir medya alt alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. İçinde gazete sahipliğinin yanı sıra, muhabirlik, editörlük gibi diğer basın çalışanı gruplarının, devlet, cemiyet ve sendikalar gibi çeşitli kurum ve kuruluşlar ile gazete okurluğunun bulunduğu bir ilişkiler ağı içinde yer alan köşe yazarlığı pratiğinin, karakteristiklerinin ortaya konabilmesi, bu ağın netleştirilmesini gerektirmektedir. Bu ilişkiler ağı içerisinde “tarafsız haber, özgür yorum” anlayışı üzerinden güç kazanan köşe yazarlığı günümüzde gazetelerin vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir.

* Öğr. Gör., Yıldız Teknik Üniversitesi Meslek Yüksekokulu.

Gazetecilik ve Muhabirlik

Gazetecilikle ilgili tanımların çoğunun ortak noktası, gazetecinin haber yapan kişi olmasıdır. Haber malzemesi sayılan bilgilerin toplanması, yazılması, düzenlenmesi ve dağıtılmasını gerçekleştiren kişi olarak gazeteciyi; “erişmek istediği kitle için en önemli diye nitelendirdiği bilgileri, haber haline getiren ve kişileri düşünmeye sevk eden” meslek mensubu olarak tanımlayabiliriz.¹ Genel olarak gazeteci ifadesiyle anlatılmak istenen güncel olaylarla ilgili enformasyonu sağlayan ve bunu yayına hazır hale getiren profesyonellerdir. Haberleri hazırlayan muhabirler, yayına hazırlayan editörler, eşik bekçileri olarak bilinen yazı işleri müdürleri, yayın yönetmenleri, haberin görüntülerini sağlayan foto-muhabirleri, kameramanlar, hazırlanan haberleri, konuları, söyleşileri yayımlanacak formata getiren sayfa tasarımcıları, görsel yönetmenler ve köşe yazarları; hepsi de ayrı sınıflarla çalışan gazetecilerdir. Gazetecinin kim olduğu sorusunu, iletişim araçları böylesine karışık bir hal almadan önce cevaplamak belki daha kolaydı. İletişim olgusu denildiğinde, klasik biçimde sadece haber aktarımı ve özellikle de gazeteciler akla geliyordu. Oysa günümüz koşullarında bu durumun geçerli olduğunu söylemek zordur.² Öte yandan gazetecilik mesleği ifa edildiğinde gazeteci olunabilir. Bu mesleğin eğitimini almış olmak “gazeteci” tanımına girmek için yeterli değildir. Oysa bir avukat bir mühendis ya da doktor mesleğini yapmasa da avukattır, mühendistir, doktordur.³ Gazetecilik ilgili kişinin başlıca veya başlıca olmaması halinde de düzenli olarak yürüttüğü mesleği olmalıdır. Arada sırada veya marjinal işbirliğinde bulunanlar ve özellikle geçimlerini esas olarak diğer işlerden sağlayanlar ayrı tutulmuşlardır. Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (International Federation of Journalists-IFJ) profesyonel gazeteciyi, asli, sürekli ve ücretli işi bir veya birkaç yazılı veya görsel/işitsel kitle iletişim aracına yazı veya resimle katkıda bulunmak olan ve kazancının çoğunu böylece sağlayan kişi olarak tanımlamaktadır.⁴

Günümüzde de zaman zaman birbirine karışabilen gazeteci yazar, muhabir, köşe yazarı kavramları büyük ölçüde birbirlerine yakın kavramlardır. Basının ve ele aldığı konuların çok çeşitliliği, doğaldır ki, gazetecilerin gerçekte insan faaliyetlerinin sayısız yönlerinin aynası olan çok çeşitli alanlara -politika, ekonomi, sosyal ilişkiler, hukuk, sanat, felsefe, bilim ve teknoloji, spor gastronomi, habercilik vs.- dağılıp uzmanlaşmalarına neden olmuştur. Fakat bir bütün olarak değerlendirildiğinde işlevlerin belli sayıda kategorilerde toplanabileceği görülecektir. Bu işlevler, gazeteciler arasında paylaşılmakta ve onların hiyerarşideki yerlerinin belirlenmesinde etkin olmaktadır. Bu işlevler ülkelerin çoğunda aynı olmasına rağmen ünvanlar bazen çok çeşitli olabilmektedir. Bunlardan tüm önemli gazeteler için ortak olan muhabir ve editördür. Muhabir, basın ve yayın organlarına haber toplayan, bildiren ya da yazan kimsedir.⁵ Bir gazetenin muhabir kadrosundan bahsedildiğinde, gazeteciliğin

1 Oya Tokgöz, *Temel Gazetecilik*, (Ankara: İmge Kitapevi, 1994), 34.

2 Selda İçin Akçalı, *Türkiye’de Araştırmacı Gazetecilik*, (İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 2002), 39.

3 G.Bohere, *Gazetecilik Mesleği, Gazetecilerin çalışma koşulları üzerine bir inceleme*, ed., Rüçhan Işık, çev., Nurhan Süral, Uluslararası Çalışma Örgütü, (Ankara: Maya Matbaacılık, 1986), 7.

4 Bohere, 8.

5 Suat Gezgin, *Basın Sözlüğü* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1998), 63.

dar anlamı olan “haber ya da fotoğraf pesinde koşma” eylemi hedef alınmaktadır. Bu nedenle gazeteci denildiğinde de ilk akla gelen muhabirdir. Çevresinde olup biten olayları izleyen, araştıran, doğrulatan ve kamuoyuna duyuran muhabirler, gazetecilik mesleğinin çekirdeğinde var olan en önemli kişilerdir. Bir gazete ve gazeteci için ise en önemli şeyin haber olduğu düşünüldüğünde, muhabirliğin gazeteciliğin temel direği olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.⁶ Yazılı, görsel ya da işitsel bir yayının organının gücü, hiç kuskusuz muhabirlerinin başarısıyla doğru orantılıdır.

Mesleklerin uluslararası standart sınıflandırmasına göre muhabir, “gazetede yayınlanmak üzere kamuyu ilgilendiren enformasyonu araştırır ve bildirir, görev yerine haber verilmiş bir suç, dava yığın, kaza, önemli bir kamusal olay, spor karşılaşması, veya bir moda gösterisi gibi- gider, görev konusu hakkında edinebilecek tüm enformasyonu gözlem, röportaj, araştırma yoluyla ve özellikle konunun gazete okuyucularının ilgisini çekecek yönlerini araştırarak toplar, topladığı enformasyona dayanarak haberi yazar ve yayına hazırlanmak üzere yazı işleri servisine sunar.”⁷ Muhabir, her şeyden önce kamu adına çalışır, soruşturmacıdır ve haberciliğe özgü bir seçiciliğe sahiptir. Muhabir için haber, herhangi bir tanıklık değildir. Muhabir olaya tanıklık ederken, haber ölçütlerine göre toplanması gereken bilgilerin peşindedir. Her şeyi kaydetmez, açıkça ortaya konmayan perde arkası gerçekleri de algılamaya ve çözmeye çalışır. Bir başka deyişle muhabir, gazete, radyo, ajans ya da televizyon için çalışan, habere tanıklık eden, olayı anlayıp, haber haline getiren kişidir. Önce izleyeceği olayı belirler, sonra olayın meydana gelişini izler. Haberin maddi unsurlarını doğru olarak tespit eder ve en sonunda kamunun anlayacağı biçimde yazar.⁸ Muhabirlik mesaisi olmayan bir iştir ve mesleğe adanmış bir hayatı gerektirir. Çünkü habere konu olan olayların, ne zaman yaşanacağını kestirebilmek mümkün değildir. Muayyen çalışma saatleri kavramı muhabirler için diğer gazetecilere oranla muhtemelen daha da anlamsızdır.⁹

Yazılı basın, daha toplayıcı bir terimle medyanın temel ögesi haberdur. Metelik basınından başlayarak “haber”, ideal durumda tarafsız hatta görünmez olan gazeteciler tarafından toplanıp yazılan bir forma bürünmüştür. Tarafsızlık muhabirin habere konu olan olayın taraflarından herhangi birinin yanında saf tutmaması, habere konu olan taraflara ilişkin olumlu ya da olumsuz değer yargılarını yansıtmaması olarak tanımlanabilir. Çoğulcu liberal yaklaşıma göre medya, demokrasinin ve toplumun sağlıklı, istikrarlı bir biçimde sürdürülmesi için bir ayna işlevi görerek, toplumun kendi kendisiyle iletişim kurmasını sağlar. Haber, medyanın bu ‘kutsal’ görevini yerine getirmesini sağlayan araçlardan biridir. Gazetecilerin tutum ve değerleri, kültürel, ideolojik inançları ve ait oldukları toplum, dolayısıyla edindikleri deneyimler ele aldıkları haberlere etki yapmaktadır. Bu nedenle kamuoyuna aktarılan olayların anlamı da etkilenmektedir.¹⁰ Tarafsızlık, konunun taraflarının farklı yorumlarını hak-

6 Tuğrul Eryılmaz, *Muhabirliğe Kısa Bir Giriş, Habercinin El Kitabı-4 “Gazetecilik ve Habercilik”* (İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları, 2003), 177.

7 Bohere, 16-17.

8 Mustafa Şeker, *Televizyon Haberciliği* (Konya: Selçuk Üniversitesi Vakfı Yayınları, 1999), 66.

9 Bohere, 16-17.

10 Robert G. Picard, *News Coverage as the Contagion of Terrorism, Media Coverage of Terrorism Methods of*

kaniyetli biçimde aktarabilmek için düşüncelerin kayıt altına alınması yöntemidir. Buna göre muhabir ancak önyargılarından uzak durursa tüm yorumları hakkaniyetle kayıt altına alabilir.¹¹

Öte yandan nesnellik söylemi altında formelleştirilen haber toplama ve yazma teknikleri ise tam da “haber”in ne olduğunu yeniden tanımlamaktadır.¹² Bu anlamda “haber” gazetecilerin niyet ve çabalarının bir ürünü değil, gerçekliğin akışı içinde kendiliğinden türeyen bir şeydir.¹³ Nesnel haberciliğin savunucularından Samuel Bowles, “haberini yazan gazeteci kendi fikrini çelişen kaynakların görüşlerinden ayrı tutmalıdır. Zaten temel olan, haber (news of fact) ile fikrin (news of opinion) birbirinden ayrılmasıdır” demiştir.¹⁴ Andrew Edgar, ise gazetecilikte nesnellığın, haberin olgulara birebir denk düşmesi, anlamında gerçeği yakalamaktan çok, yanlılıktan ve önyargılardan kaçınma anlamında geleceğini yorumbilgisel bir yaklaşımla tartışmaktadır.¹⁵ Erol Mutlu, “nesnellik” kavramının tarafsızlık kavramını da içerdiğini söylemiştir.¹⁶ Bu nedenle gazetecilik söyleminin oluşumundaki önemli bir nokta, gazetecilerin siyaset, basın ve “genel kamu” arasında çizilmiş belirli sınırlar içinde hareket etmeleridir. Burada gazeteciler kendilerini kamunun ya da siyasal sürecin katılımcıları olarak değil bunlar arasında bir dolayımlayıcı olarak konumlandırmaya dönük bir söyleme yaslanmışlardır. Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında haber ajansları olgusal gazeteciliğin öncüsü olmuştur. Ajanslar için haber araçsal olarak kolaylıkla tanımlanabilir, parasal karşılığı açık, telgraf kablolarıyla iletilebilen nötr bir enformasyon birimidir. Reuters’in açıkça savunduğu gibi, habercilik siyasal alanın gereklerinin tümüyle dışında olmalıdır ve hatta çalışanlar göreve gelirken vatanseverliklerini evlerinde bırakmalıdır. Haber, “siyasal bakışı her ne olursa olsun” her türden gazeteye uygun düşecek yansız bir üründür. Özetle, gazetenin, siyasal görüşleri farklılaşmış geniş bir okur kitlesine yönelik bir piyasa ürünü olarak iyiden iyiye belirginlik kazanmasıyla editörler için gazetelerinin siyasal açıdan tarafsız ve kesin olarak olgulara dayalı olduğunu söylemek bir erdem haline gelmiş ve gazetecilerin genel kamu yararı için tarafsız haber üreten bağımsız profesyoneller oldukları fikri gelişip serpilebileceği bir etik mecraaya yerleşmiştir.¹⁷

Köşe Yazısı ve Köşe Yazarlığı

Gazetecilik ‘haber’le başlamıştır, ama bir noktadan sonra sadece haber doyuruculuğunu yitirmiştir. Haberin arkasındaki ve ilerisindeki konular hakkında da aydınlan-

Diffusion, der., A.Odasuo Alali, Kenoya Kelvin Eke (New York: Sage Publications, 1991), 97-99. Aktaran: Akçalı, 108.

11 Enrico Morresi, *Haber Etiği*, çev., Fırat Genç (Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2006), 122-123.

12 Dan Schiller, *An Historical Approach to Objectivity and Professionalism in American News Reporting*, Journal of Communication 29 (4): 52. Aktaran: Oğuzhan Taş, *Gazetecilik Etiğinin Sınırları Üzerine Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirme: Türkiye Örneği* (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2011), 64.

13 Schiller, 49; Taş, 2011, 65.

14 Tokgöz, 278.

15 Andrew Edgar, *Nesnellik Yanlılık ve Hakikat*, der., Belsey-Chadwick, 141-160. Aktaran: Akçalı, 110.

16 Erol Mutlu, *Tarafsız Yayıncılık* (A.Ü BYYO Yıllık, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları, 1998), 128.

17 J. A. Stephen Ward, *The Invention of Journalism Ethics: The Path to Objectivity and Beyond* (Montreal, McGill-Queen’s University Press, 2004), 195. Aktaran: Taş, 41.

ma gereksinimi doğmuştur. Okuyucunun merakını salt haberle giderebilmek olasılığı hemen hemen yoktur. Okur, dinleyici ya da seyirciye düşünme ve değerlendirme konusunda yardımcı olmak, kılavuzluk etmek te gerekir. İşte bu çalışmanın sonunda ortaya bir yorum çıkar. Bunun adı başyazı olur, köşe yazısı olur, fıkra olur, kısacası bu değişik adlarla anılabilir. Ama güdülen amaç değişmez.¹⁸ 19. yüzyılında haberlerin meta olarak değerinin ve öneminin artması, gazetecilikte objektif olarak haber verme ilkesinin benimsenmesine yolaçmıştır. Objektif haber vermeye sıkı sıkı bağlanmanın sonucu gazetelerde haber sayfaları yanında fikirlere yer veren sayfalar da (editorial page) görülmeye başlanmıştır. Egemen görüş ise, haber sayfalarının yalnız olguları değerlendirmesi, fikir sayfalarında da çeşitli görüşlerin işlenmesi şeklindedir. Burada haber ile yorum arasındaki ayrımın kesin çizgilerle ortaya konulmasının gazeteciliğin temel ilkelerinden birisi olduğu görüşü hâkimdir. Haberin gerçeklere ve verilere dayalı bilgilendirme olduğunu buna karşılık, yorumun ise yazarın, yayımlayanın veya yayın şirketlerinin düşüncelerini, inançlarını, kişisel yargılarını içerdiğini belirten Tokgöz: “*Haber yayını, gerçeklere dayandırılmalıdır ve doğruluğu kanıtlanmalıdır. Yorumlar, genel düşünceler veya günlük olaylar üzerinde yapılabilir. Yorum, subjektif olduğundan, doğruluğu üzerinde eleştiri yapılamaz*” demektedir.¹⁹

Batı literatüründe ‘columnist’ olarak adlandırılan köşe yazarlığı zaman zaman ‘column writing, opinion column’ gibi deyimlerle de ifade edilmektedir. Kavram Türkçeye bu haliyle “köşe yazarlığı” şeklinde tercüme edilmiştir. Gazete sayfalarının dünyanın hemen hemen her yerinde sütunlara bölünerek değerlendirildiği göz önüne alınırsa sütunların yorum içeriklerine ayrılmasıyla başlayan haberi yorumlayarak yazma eğilimi tarihsel süreçte geleneksel nitelik kazanmış ve böylece köşe yazısı ve köşe yazarlığı terimleri oluşmuştur.²⁰ Edebi bir yazı türü olarak Türk Dil Kurumu, köşe yazısını “Gazete veya dergilerde gündelik konuları bir görüş ve düşünceye bağlayarak yorumlayan ciddi veya eğlendirici yazı türü, fıkra” şeklinde tanımlarken köşe yazarını da köşe yazısı yazan kişi “fıkracı” olarak açıklamaktadır. Özellikle fıkra ve makale yazı türü özelliği gösteren köşe yazısının, iki kavramın karışımından oluştuğu söylenebilir. Fıkra, Türk Dil Kurumu sözlüklerinde “gazetelerin veya dergilerin belirli sütunlarında, genel başlık altında gündelik konuları bir görüş ve düşünceye bağlayarak yorumlayan ciddi veya eğlendirici yazı türü”²¹ olarak tanımlanmaktadır. Emin Özdemir, köşe yazısını gazete fıkrası olarak isimlendirmekte, makaleyi ise fıkranın ‘ağabeyi’ şeklinde tanımlamaktadır. Bu iki yazı türü büyük ölçüde birbirine benzemektedir. Köşe yazısı ise bu iki yazı türünün özelliklerini birlikte barındırmaktadır. Konusu ve esin kaynağı güncel olaylardır. Yayımlanmasından sonra etkisi yitip giden, kalıcılığı olmayan yazılardır. Anlatımları da olabildiğince yalın ve yoğundur. Yazar kanıtlama, doğrulama yoluna gitmek zorunda değildir.²² Öte yandan İngilizce kaynaklar, köşe yazısını açıklarken ‘news article’ ifadesini de kullanmaktadır. Bu ta-

18 Seyfettin Turhan, *Başyazı ve Yorum Yazarlığı* (Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 1996), 2-3.

19 Tokgöz, 85.

20 Onur Dursun, “Yaşam Dünyasının Sömürgeleştirilmesi Üzerinden Türkiye’de Köşe Yazarları Üzerine Bir Analiz” (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 2012), 216.

21 Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlüğü*, Cilt 1-2, (Ankara: TDK Yayınları, 1988), 498.

22 Emin Özdemir, *Yazı ve Yazınsal Türler* (İstanbul: Varlık Yayınları, 1983), 126.

nımlamalardan yola çıkıldığında köşe yazarlarının, gazete ve dergilerde veya süreli yayınlarda belirli aralıklarla özgün ve özel konularda güncel, yorum ağırlıklı haber niteliğinde yazılar yayınlayan gazeteciler şeklinde tanımlamak olanaklıdır.²³

Gazetecilik alanındaki ağırlığına karşın köşe yazarlığını ve köşe yazısını tek bir tanım altında özetlemek zordur. Bunun nedenleri neredeyse köşe yazarı sayısının köşe yazısı çeşidinin olması ve tarihsel süreç içinde gerek köşe yazarlarının gerekse buna bağlı olarak köşe yazılarının niteliklerinin önemli değişimler geçirmiş olmasıdır. Ayrıca edebiyatçıların yaptıkları tanımlar ile gazetecilerin yaptıkları tanımlar arasındaki farklılık da tanımlamayı zorlaştıran bir başka unsurdur. Köşe yazarlığıyla ilgili yapılan tanımlamalar, bu yazı türünün özellikle öznel yorum ağırlıklı olduğu üzerinde durmaktadır. Köşe yazıları, öncelikli olarak yazanın kişisel düşünceleri üzerine temellenmekte ve yazara, kişisel bir tarzda konular hakkında yazı üretmeye izin vermektedir. Ancak yine de görüş yansıtan yazıların yani genel olarak köşe yazıları dediğimiz yazıların tanımı ve sınıflaması hala biraz belirsizdir. New York Times Pazar baskısının eski editörlerinden Lester Mankel haber, açıklama ve görüş arasındaki farkı şöyle açıklamaktadır: “Birinin söylediklerinin aktarılması haberdur. O sözlerin niçin söylendiğinin belirtilmesi açıklamadır. O sözlerin söylenmesinin gerekip gerekmediği ise görüş belirtmektir.” Mankel, konuyu daha geniş planda alarak şunları söylüyor: “Gördüğünüz şey haberdur. Gördüğünüz şey hakkında bildikleriniz arka plan bilgileridir. Gördüğünüz hakkındaki duygularınız ise görüştür.”²⁴

Öte yandan günümüz basınında yer alan köşe yazma kavramının temelini, okuyucular tarafından gazetelere gönderilen mektupların oluşturduğu düşünülmektedir. “A Brief History of Column Writing” adlı yazısında Psutka, 19. yüzyılda köşe yazılarının okuyucularından gelen mektuplardan oluştuğu bilgisini vermektedir. 19. yüzyıl boyunca ve 20. yüzyılın ilk yıllarında, editöre gönderilen mektuplar köşe yazısı olarak değerlendirilmiş ve böylece ilk köşe yazısı örnekleri ortaya çıkmıştır. Psutka, bazı araştırmacıların, köşe yazarlığı kavramının ilk örneklerini teşkil eden materyallerin, günümüz yurttaş gazeteciliğinin gelişimine benzer bir çizgi takip ettiği düşüncesini ileri sürdüğünü belirtmektedir.²⁵

İletişim teknolojilerindeki tüm gelişmelere rağmen günümüz toplumlarında, kitle iletişim araçlarında yazabilen, konuşabilen, düşüncelerini geniş kesimlere aktarma şansına sahip az sayıdaki kişi, toplumda ayrıcalıklı bir konum elde etmektedir. Diğer taraftan toplumda ayrıcalıklı konumda bulunanlar da bu araçlarda yazmaya ve konuşmaya yönelmekte, bu kişilerle yakın ilişki içinde olmaya çalışmaktadırlar. Bu bağlamda burada en önemli soru; gazetelerde kimlerin köşe yazarı olabildiğine, bunun için ne tür bir sermayeye gereksinim olduğuna ilişkindir. Buna göre kimlerin, hangi koşullar altında köşe yazarlığı denen türün içine girerek bu ilişkiler ağına dahil olabileceği, hangi kurallara göre, kimin, nasıl karar verebildiği, bu tanımın

23 Dursun, 217.

24 Turan, 37.

25 David Psutka, *A Brief History of Column Writing: Column writing and the internet revolution*, The Grey River Argus (New Zealand 2009), Aktaran: Dursun, 225. (Çevrimiçi) <http://www.journalism.ryerson.ca/grad/124/> (Erişim: 11/12/2011).

yapılabilmesi için yanıtlanması gereken temel sorulardan biridir. Ancak toplumsal yapının karmaşıklaşması nedeniyle, gazetelerde köşe sahibi olanların becerilerinin türleri, kullanım şekilleri ve iktidarla olan ilişkileri eskisi kadar açık ve net bir karaktere sahip değildir. Gazetecilerin içerisinde bulunduğu dünyanın, çatışmaların, rekabetlerin, düşmanlıkların olduğu bölünmüş bir dünya niteliği taşıdığını söyleyen Bourdieu'ya göre; medya analizlerinde sorunsal bireyden yapıya doğru kaydırmak gerekir: “Gazeteci var olmayan, soyut bir tümlüktür; varolan şey, cinsiyete, yaşa, eğitim düzeyine, gazeteye ‘medium’a göre farklılıklar gösteren gazetecilerdir.”²⁶

Bourdieu, gazetecilik alanını tanımlarken journalism yerine journalistic kavramını kullanarak gazetecilik alanının genel bir çatı olarak değerlendirilmesi gerektiğine inanır. Aksi takdirde, alandaki sorunlar bireysel olarak her bir gazeteciye indirgenecek ve her bir gazeteci genel sorunun taşıyıcısı konumuna büründürülecektir. Alan kavramıyla ilişkili düşüncelerini açıklarken Bourdieu, öznellik temelli yaklaşımların alana dair sağlıklı sonuçlar vermeyeceğini sürekli vurgulayarak, alanı nesnelleştirmeyi tercih eder. “Gazeteciler hakkında değil, gazetecilik alanıyla ilgili konuşmak neden önemlidir?” sorusuna Bourdieu, “Gazeteciler hakkında konuşmak, kişisel sorumluluğun mantığında hareket etmektir.” şeklinde cevap verir. “Gazeteciler hakkında konuşmak, birilerini suçlama, olumlu imaj yaratma çabasıdır. (...) gazeteciler, dengeleyici bir güç, eleştirel bir araç (gazeteciler olmaksızın demokrasi olmaz) vb. gibi gazetecilik temasıyla, bütün kanıtlara rağmen karşıt propagandalarını sürdürür ve karşıt görüş ise gazeteciliği, baskıcı yapının bir yedeği olarak görür.” Sorunlu durumlarda, gazetecinin kendisi sorunun kaynağı olarak kurgulanır ve gazeteciye sorumluluk atfedilmiş olur. Bourdieu, bu durumu bireysel ‘günah keçisi’ bulma çabası olarak değerlendirir.²⁷

Bourdieu'ya göre; bir yazarın bulunduğu konuma nasıl geldiği değil, toplumsal kökenini ve bu kökene borçlu olduğu toplumsal düzlemde edindiği özellikleri göz önünde bulundurarak, yazınsal alanın belli bir durumunun sunduğu daha önceden oluşmuş veya oluşturulması gereken konumları nasıl elde edebildiği sorusu gündeme getirilmeli ve böylece bu konumlar içinde potansiyel olarak yer alan tutum belirlemelerin az çok bütünsel ve uyumlu bir anlatımı ortaya konmalıdır.²⁸ Bu vurgu, köşe yazarı olarak alana giriş yapmaya ilişkin anlatılan çeşitli başarı ya da tesadüf öykülerinin ötesine geçilerek sosyal, kültürel, ekonomik vb. sermayenin süreçteki önemine dikkat çekmektedir. Tüm bu sınırlılıklar çerçevesinde, araçsal bir yaklaşımla köşe yazarlarını “gazete patronlarının her dediğini yapan maaşlı adamları” olarak algılamak, bir yandan tüm suçu ‘satılmış’ köşe yazarlarına yüklerken diğer yandan da bu tanıma aykırı yazılar yazan köşe yazarlarının konumunu açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Diğer taraftan köşe yazarlarının “fikirlerini özgürce kamuoyuyla paylaşan kimseler” biçiminde sunulması sermaye egemenliği mekanizmalarını gizlemekte ve çoğulcu yapıyanılsamasının yeniden üretimine katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle tetikçilik, döneklik gibi kişiselleştirilmiş ya da çoğulculuk gibi yanılsamalara dayalı açıklamalar yerine, köşe yazarlığını, sermaye egemenliğinin iktidar alanı içinde çizdiği sınır-

26 Pierre Bourdieu, *Toplumbilim Sorunları*, çev., Işık Ergüden (İstanbul: Kesit Yayıncılık, 1997), 27-28.

27 Bourdieu, “*The political field, the social science field, and the journalistic field*”, 41-42 Aktaran: Yüce, 144.

28 Pierre Bourdieu, *Sanatın Kuralları*, çev., Necmettin Kamil Sevil (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999), 334.

lar ve gazetecilik alanında izin verdiği özgürlükler çerçevesinde yapılan, seçkinlerin egemenliğine dayalı bir pratik olarak değerlendirmek gerekmektedir. Makro ölçekte yapılan değerlendirmeler sonucu çizilen bu çerçeve içerisinde köşe yazarlığı pratiğinin nasıl biçimlendiğini açıklamak içinse, köşe yazarlığı pratiğinin gazetecilik alanına özgü özelliklerini de dikkate alan bir yaklaşıma ihtiyaç vardır.²⁹ Köşe yazarlarının iktidar alanındaki konumları, güçleri ve kendilerine çizilen sınırlılıklar, gazeteler arasındaki geçişlerinin, sürdürdükleri kavgaların ve mücadelelerin de temel nedenini oluşturmaktadır. Köşe yazarları arasındaki değişim süreci, medya alanındaki tekelleşme sürecine ilişkin yapılan tanımlamalarla önemli benzerlikler taşımaktadır.³⁰

Köşe Yazarlığı Pratiğinde Yaşanan Değişim

Türk basınında 1980 sonrasında, gazetecilik anlayışındaki değişim, gazete yazarlığı ya da köşe yazarlığı anlayışını da etkilemiştir. Bu dönemde köşe yazarlığı siyasete ait bir unsur olmaktan çıkarak yaşamın bütün alanlarına yayılmıştır. Sayıları her geçen on yılda hızla artan köşe yazarları, belli bir kategori olmadan hemen her konuda haftanın her günü fikir belirtebilmektedir. Köşe yazarlarının çok kısa sürede, çok sık yazmaları bir yandan onları güncelliği yakalamaya zorlarken bir yandan da en kolay ulaşılabilecekleri kaynaklara dayalı yazılar üretmelerine neden olmaktadır. İktidar alanındaki konumları ve diğer iktidar seçkinleriyle olan ilişkileri nedeniyle bu kaynaklar ağırlıklı olarak bu kesimler ve onlar tarafından üretilenler olmaktadır. Ancak zaman darlığı köşe yazarlarının bu kaynaklara bile ulaşmasına, araştırma yapmasına imkan vermediğinden çoğu kez gazetecilik alanında üretilen haberler üzerinden yorum yaparak 'günü kurtarmak' zorunda kalmaktadırlar. Köşe yazarlarının hemen hepsinin tek işinin köşe yazarlığı olmadığı dikkate alındığında, alternatif görüşlere, kaynaklara, gelişmelere köşelerde yer verilmemesinin, salt köşe yazarından değil, pratiğe egemen olan tüm mekanizmadan kaynaklandığı da anlaşılmaktadır.³¹

Basında yoğun bir biçimde kendisini hissettiren iktidar denetimi de gazetelerde köşe yazarlarının büyük bir çoğunluğunun sistem eleştirisinden kaçınmasına, kendisine zarar vermeyecek içeriklerde yazılar üretmesine neden olmaktadır.³² Bu da gazete yazarlarını magazin içeriklerine yöneltmiştir. Her konunun köşe yazarlarına açılması ile belli bir alan ve konu sınırlaması olmadan yaşam tarzı (life-style) yazıları yazan köşe yazarları bu dönemde ortaya çıkmıştır. Karahan Uslu, bu dönemde magazin içeriklerinin, köşe yazılarına dahi sirayet ettiğini belirtmektedir.³³ Başlı başına magazin yazan köşe yazarlarının türemesinin yanı sıra, gündem-politika gibi ciddi konuları kaleme alan yazarlar da magazin içerikli yazılara yönelmiş³⁴ gazetecilik, ka-

29 Erman Yüce, "Simgesel Seçkinler ve Habitus: Hürriyet Gazetesi'nde Köşe Yazarlığı" (Doktora Tezi Ankara Üniversitesi, 2007), 148.

30 Yüce, 144.

31 Yüce, 187.

32 Yüce, 390.

33 Zeynep Karahan Uslu, "Yazılı ve Görsel Medyada Magazinleşmenin Tarihsel ve Sosyolojik Dinamikleri", *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı 12, (2001), 8.

34 Onur Dursun, "Köşe Yazarlığından Medya Filozofluğuna (Ertuğrul Özkök ve Ahmet Hakan'ın Köşe Yazıları Üzerine Bir İnceleme)", *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar Dergisi*, (2015), 1-18.

munun yararından çok, kamunun ilgisini çeken eğlence endüstrisinin bir parçası haline gelmiştir.³⁵

Son dönemde medyanın, sahiplik yapısında yaşanan dönüşümler düşünüldüğünde, köşe yazarlığı pratiğinin de aynı oranda değişime uğradığı, siyasal iktidarın doğrudan ve görünür müdahaleleriyle sınırlarının ve anlamının değiştiği göz ardı edilmemelidir. Köşe yazarlığı pratiği açısından bu dönemde yaşanan ve en çok göze çarpan değişim, yerleşik güç/iktidar ağı içerisinde kişisel ilişkilere dayalı mekanizmanın öneminin artmasıdır. Medyada mülkiyet ilişkilerinin değişmesiyle giderek önem kazanan köşe yazarlığı başta devlet olmak üzere, iktidar alanındaki güçlere ve buradaki güç dengelerindeki değişimlere daha fazla bağımlı hale gelmiştir. Bu dönemde, siyasal seçkinlerin köşe yazarlarını kendi iktidarlarının devamı için önemli bir müttefik olarak yanlarına çekmeye çalıştıkları ve bu amaçla onlarla doğrudan ve kişisel ilişkiler kurdukları görülmektedir.³⁶ Burada köşe yazarlarını yandaş olarak itham etmekten ziyade, karşılıklı bir alışverişin varlığına dikkat çekmek gerekir. Siyasal iktidar, köşe yazarlarının kanaat üretme konusundaki yetilerini kullanmak için, köşe yazarı da sembolik iktidarını güçlendirmek için bu çıkar alışverişine ortak olur. Ayrıca Türkiye tarihinde, her iktidar döneminde köşe yazarları taraf tutmuş ve toplumsal kutuplaşma süreçlerine katkıda bulunmuşlardır. Dolayısıyla karşımızdaki tablo bir icat değil, aksine medyanın ve köşe yazarlarının pratiklerine sirayet etmiş bir gelenektir.³⁷

Muhabir Köşe Yazarları

Yazılı basında bireysel ilişkilere ve çıkara dayalı yapılanma, köşe yazarlığı pratiğinin yükselmesine ve köşe yazarı sayısının artmasına neden olurken, gazetelerin temelini oluşturan muhabirlik pratiğini değersizleştirmiştir.³⁸ Muhabirliğe yatırım yapılmaması ve ücret dengesizlikleri muhabir kalitesini düşürürken, bu ihtiyaç uzman kişilerin köşe yazarı olarak istihdamıyla karşılanmaya başlanmıştır. Nail Güreli gazetecilerin çoğunun meslekteki hedefinin köşe yazarlığı olduğunu söylemektedir. Güreli; daha iletişim fakültelerinin ilk sınıfında, öğrencilerin gazeteci hocalarına ilk sorusunun “*Hocam ben ne zaman köşe yazarı olabilirim?*” olduğuna dikkat çekmektedir.³⁹ Haber kaynaklarını oluşturan iktidar seçkinlerinin köşe yazarlarıyla kurdukları doğrudan bağlantılar nedeniyle muhabirlere önem vermemeye başlaması gazete patronlarının da işini kolaylaştırmıştır. Bir ticari işletme mantığı çerçevesinde genel yayın yönetmenleri, muhabirlere yatırım yapmak, muhabir ağı oluşturmak gibi pahalı organizasyonlar yerine dönemin egemen seçkinleriyle güçlü ilişkiler kurabilen köşe yazarlarına köşe açmaya yönelmişlerdir.⁴⁰

35 Bob Franklin, *Newszak and news media*, (London: Arnold Publishers, 1997). Aktaran: Gülcan Seçkin, “Ulusal Medyada Haber Üretim Sürecinde Çalışan Gazetecilerin Ekonomik ve Sosyal Statüsü Üzerine Bir Alan Araştırması” (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2004), 10.

36 L. Doğan Tılıç, *2000’ler Türkiye’sinde Gazetecilik ve Medyayı Anlamak*, (İstanbul: Su Yayınları, 2001), 141.

37 Müge Neda Altınoklu, “Köşe yazarlığı: ‘Uzaktan gazeteciliğin’ sembolik iktidarı” *Radikal*, (28 Ocak 2001).

38 Atilla Özsever, *Tekelci Medya Örgütsüz Gazeteci*. (Ankara: İmge Kitabevi, 2004), 152.

39 Nail Güreli, *Şu Bizim Medya*, (İstanbul: BAS-HAŞ Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, 2004), 245-274.

40 Yüce, 126.

Köşe yazarlığının Türkiye'deki biçiminin ve özelliklerinin anlaşılması için bu dönüştürme sürecinin ve bu süreçte egemen olan ticari kitle gazeteciliğinin beraberinde getirdiği koşulları hesaba katmak gerekmektedir. Medyada tekelleşme sürecini de beraberinde getiren bu yeni dönemin gazete patronları, deneyimli ve eğitilmiş gerçek muhabirden korkmaktadırlar. Gazeteciliğin gerçek işlevinin geri plana itilmesi kaliteli muhabiri sadece gereksiz değil aynı zamanda patron için zararlı bir hale getirmektedir. Sadece ikna ile ilgilenen bir gazete patronu ve editörü için bu türden muhabirler çözüm değil, sorun yaratmaktadır. Uzun yıllar New York Times gazetesinin Türkiye temsilciliğini yapan Stephen Kinzer, köşe yazarlarının Türkiye'de gazetelere hâkim olmasını çok garip bulduğunu belirtmektedir: *“Muhabir olmanın bu ülkede hiçbir kıymet-i harbiyesi yok. Bir köşe sahibi olana kadar bir hiçsin sen. Bu neye yol açıyor biliyor musunuz? Siyasiler, başka ülkelerdeki gibi beyanatta bulunmuyorlar. Yani, bir basın toplantısı düzenleyip, ileriye yönelik planlarının ne olduğunu anlatma yoluna gitmiyorlar. Onun yerine, sevdikleri bir-iki köşe yazarını çağırıyorlar, hatta ofislerine getiriyorlar ve yapmayı düşündüklerini onlara oracıkta özetleyiveriyorlar. Okurlar da, bu yönteme alışıyor; hangi köşe yazarının hangi partiye yakın olduğunu, hangi yazarın kiminle dost olduğunu, kimin fikirlerini paylaştığını filan anlıyor. Sonuçta, okurlar köşe yazarlarını bir film ya da tiyatro eleştirmeni gibi takip etmeye başlıyor. Yani, zevkleri kendisinininkine yakın olan eleştirmeni izler gibi. Ama, bence bu tehlikeli bir durum. Çünkü, o zaman haberi açıklandığı gibi değil, başka birinin renkli gözlükleri aracılığıyla alıyorsun. Yani sana haberi veren ama aynı zamanda kendi görüşünün damgasını da o habere vuran biri aracılığıyla alıyorsun haberi.”*⁴¹

Diğer taraftan haberciliğe yatırım yapmak yerine, getirisi kısa vadede belli olan köşe yazarlarına yazı başına para vermek kitle gazeteleri için farklılaşma adına daha kolay bir yol olarak görülmüştür. Ticari kitle gazeteleri açısından bu farklılaşma ihtiyacının iki temel nedeninden biri televizyon, internet vb. ile rekabet, ikincisi ise alandaki diğer gazetelerle rekabettir. Gazetelerin radyo, televizyon ve internet gibi kendisinden daha hızlı haber verme ortamlarına karşı verdiği mücadelede geç kalmaya mahkum olan yazılı basın mensuplarının yorumuna kaymak zorunda kalması, köşe yazarlarının öne çıkmasının bir diğer önemli nedenini oluşturmaktadır. Buna göre, yapısal özellikleri nedeniyle bir haberi geniş kitlelere duyurmada geç kalan gazeteler, bu açıklarını kapatmak üzere yorumu daha ağırlık vermekte, bu da köşe yazarlarının muhabirlere tercih edilmesine yol açmaktadır.⁴²

Öte yandan yeni medya teknolojileri ile birlikte gelişen sosyal medya araçlarının da muhabirlik üzerindeki olumsuz etkisi yadsınamaz. Teknoloji kullanılabilirliği sayesinde, yurttaşların son dakika haberlerini muhabirlerinden daha hızlı bir şekilde iletebilmesi, geleneksel medya editörlerinin de vatandaş muhabirleri artık daha fazla ciddiye almasını zorunlu kılmaktadır. Yurttaş gazetecilerin çok fazla sayıda ve her yerde bulunabilmesi bir zamanlar haber üretme sürecinin tek hakimi olan muhabirlerin bu statülerini yitirmesine neden olmaktadır. Blog'ların artması, yurttaş gazetecilerin ürettiği haberlerin ana akım medyada yer bulmasıyla birlikte “herkesin potan-

41 Stephan Kinzer, “Dünyada En Az Anlaşılan Ülkelerden Biri...” *NPQ-Türkiye*, Cilt 1, Sayı 1, (1998), 60.

42 Yüce, 127.

siyel bir gazeteci olduğu”, profesyonel gazetecilerin tahtının sarsılmaya başladığı bir döneme girilmiştir. Yurttaş gazetecilerle birlikte halkla ilişkiler ve reklam dünyasının da medya için haber üretmesi kuşkusuz muhabirlik mesleği açısından üzerinde düşünülmesi gereken bir durum ortaya çıkarmaktadır. Nitekim, medya kuruluşları haber toplamak için daha fazla muhabir çalıştırmak yerine, yurttaş gazeteciler ve halkla ilişkiler birimlerinden gelen materyalleri kullanarak bu ihtiyaçlarını karşılama yoluna gitmektedirler. Son yıllarda, medya kuruluşlarının vatandaş muhabirler ve halkla ilişkiler kaynaklarından gelen bilgilere olan bağımlılıklarının da gittikçe arttığı gözlemlenmektedir.⁴³ Bu gelişmeler çerçevesinde, yurttaş gazeteciler ile halkla ilişkiler uzmanları giderek muhabirin yerini almakta, muhabire duyulan ihtiyaç azalmaktadır. Diğer yandan dünyanın hemen her yerinde gazeteler düşen tirajlardan, artan masraflardan ve bunların muhabir kadrolarını vurmasından şikayet etmektedirler. Türkiye’de de çoğu gazetede yaşanan “az ve ucuz muhabirle, çok iş yapma” mantığı özel haber üretimini azaltmakta, gazeteleri ajans haberlerine bağımlı hale getirmektedir. Ajans haberlerinin internet üzerinden haber siteleri aracılığı ile anında takip edilebildiği gözönüne alındığında gazetelerde okunabilecek köşe yazıları dışında fazla bir alternatif kalmamaktadır. Bugün Türkiye’de bütün gazete sitelerinde en çok okunan bölümün yazarlar sayfası olmasının sebebi de budur.”⁴⁴

Yazılı Basında Köşe Yazarlığı Analizi

Araştırmanın Kapsamı

Türkiye’de basının yerleşik, bir unsuru haline gelen köşe yazarlığı pratiği akademik çalışmalarda, bu önemine denk düşen bir ölçekte araştırma konusu olamamıştır. Ticari kitle gazetelerindeki köşe yazarlığı egemenliğinin incelenmesine dayalı çalışmalar basında egemen, yaygın anlayışın işleyiş mekanizmalarının açığa çıkartılması açısından önem taşımaktadır. Çalışmanın varsayımları da göz önünde bulundurularak araştırma örnekleme olarak dört ulusal, üç yabancı gazete seçilmiştir. Araştırmada, Türkiye çapında basımı ve dağıtımı yapılan günlük siyasi gazetelerden Hürriyet, Sabah, Milliyet, Zaman ile ABD’den USA Today ve The Washington Post, İngiltere’den The Daily Telegraph ele alınmıştır. Araştırma kapsamına alınan gazetelerin belirlenmesinde, ulusal gazetelerde en belirleyici unsur yayın politikası olmakla birlikte, tiraj, yayınlanma süreleri gibi faktörler de dikkate alınmıştır. Sahiplik yapılarındaki değişim sonucu Sabah ve Milliyet gazeteleri son dönemde iktidar yanlısı bir görüntü çizerken Hürriyet gazetesi ise muhalif tavrını devam ettirmektedir. Bir dönem iktidara yakınlığı ile bilinen Zaman gazetesi de son bir kaç yıldır muhalif bir tutum sergilemektedir. Hürriyet, Sabah ve Milliyet gazeteleri ana akım medyayı oluşturan üç büyük medya grubunun en yüksek tirajlı gazeteleri olmalarının yanında, popüler olarak nitelenebilecek bir habercilik anlayışını benimsemeleri de örnekleme dahil edilmelerini zorunlu kılmıştır. Türkiye’deki köşe yazarlığı sorununun karşılaştırmalı analizinde ise örneklerin ABD ve İngiltere’den (USA Today, The Washington Post,

43 Aydemir Okay, Ayla Okay, *Halkla İlişkiler ve Medya*, (İstanbul: Mediacat Yay. 2002), 22-24.

44 M. Serdar Kuzuloğlu, *Kağıt Üstündeki Haberin Sonuna Doğru. Radikal*, (5 Ocak 2009). http://www.radikal.com.tr/yazarlar/m_serdar_kuzuloglu/kagit_ustundeki_haberin_sonuna_dogru-915508, (Erişim: 12/09/2015).

The Daily Telegraph) seçilmesinin en önemli sebebi bugünkü anlamda modern basının ve kitle gazeteciliğinin bu ülkelerde doğmuş olmasıdır. Haber, fikir ve düşünceleri çoğaltıcı araçlarla serbestçe açıklayabilme özgürlüğü olarak tanımlanan basın özgürlüğünün anayasal güvenceye kavuşturulduğu ilk ülke de ABD'dir. 1787 tarihli ABD Federal Anayasasının ilk kez değişikliğe uğradığı 1791'de 1. Ek Maddedeki "Kongre söz veya basın özgürlüğünü sınırlayan kanun yapamaz" hükmü ile basın özgürlüğü garanti altına alınmıştır.⁴⁵ Çok hareketli bir basının bulunduğu İngiltere'de ise diğer birçok gelişmiş ülkeye oranla kişi başına düşen günlük gazete sayısı hayli yüksektir.

Araştırmanın Yöntemi

Türkiye'de ulusal yayın yapan toplam 37 yaygın siyasi gazete bulunmaktadır ve bu gazetelerin Tablo-1'de görüldüğü gibi 4-10 Mayıs 2015 tarihleri arasında günlük ortalama tirajları 4.1 milyondur.⁴⁶ (Bu sayıya spor gazetelerinin satış rakamları dahil edilmemiştir). Gazetelerin seçiminde baskı sayıları göz önünde bulundurulmuş, araştırma kapsamına alınan 4 gazetenin toplam tirajı 1.689.953 olarak hesaplanmıştır. Bu bağlamda çalışmanın kapsamı, evrenin %40.4'ünü oluşturacak şekilde belirlenmiştir. Araştırma kapsamına alınan muhafazakar cemaat gazetesi kimliğindeki Zaman Türkiye'de günlük en yüksek tiraja sahip gazetedir. Zaman gazetesi ayrıca örnekleme içinde fikir ve misyon⁴⁷ gazetesi özelliği taşıyan tek gazetedir. Bu çalışmada spor gazeteleri ve bu nedenle de spor köşe yazarları kapsam dışı tutulmuştur. Ayrıca gazetelerin ekleri de çoğunlukla düzensiz yayınlanmaları nedeniyle çalışmaya dahil edilmemiştir.

Araştırma kapsamındaki varsayımların sınanmasında sayısal analiz temel yöntem olarak seçilmiştir. İstatistikler 2015 yılında Türkiye'de günlük ulusal gazetelerin, ortalama dört milyonluk bir tiraja sahip olduğunu göstermektedir. Kimi binler kimi ise yüzbinler ölçeğinde satılan bu gazetelerin hepsinde haber ve köşe yazıları (köşe yazarları) bulunmaktadır. Köşe yazarlarının bazıları haftanın hemen her günü yazarken bazıları haftada üç yada dört kimi de onbeş günde bir köşe yazısı yazmaktadır. Dört milyon kişinin ya da kurumun aldığı otuz yedi gazeteden birinde geniş kitlelere seslenme imkanına sahip bir pratik olarak köşe yazarlığı ulusal basının yerleşik, olmazsa olmaz bir unsuru haline gelmiştir. Öte yandan basınının mülkiyet yapısındaki değişim ve kitle gazeteciliğinin belirginleşmesi, köşe yazarlarının öneminde ve ağırlığında önemli değişimlere sebep olmuştur. Araştırmada bu değişimin gazetelerde yayınlanan köşe yazısı sayılarında somut olarak ortaya çıkması beklenmektedir. Bu bağlamda Türkiye'de ulusal günlük gazetelerdeki köşe yazarı ağırlığı iki araştırma sorusuna cevap aranarak ele alınmıştır. Bunlardan ilki Türk basınında gazetelerde köşe yazısı ve haber sayılarında son 20 yıllık periyotta yaşanan değişimdir. Araştırmada ilk olarak ulusal basında haber ve köşe yazısı sayılarındaki değişim 5'er yıllık peri-

45 Yasemin İnceoğlu, *Uluslararası Medya*, (İstanbul: Der Yayınları, 1997), 89.

46 Medya Tava, <http://www.medyatava.com/tiraj/2015-05-04>, (Erişim: 01/06/2015).

47 Zaman gazetesi mizanpajı ve diğer özellikleri ile bir fikir gazetesi özellikleri taşısa da bağlı olduğu cemaatin fikirleri etrafında şekillenen gazetenin taşıdığı misyon onu aynı zamanda bir misyon gazetesi sınıfına sokmaktadır.

yodlarla ölçülmüştür. Bu değişimin köşe yazılarının gazetelerdeki ağırlığının artma ya da azalma eğilimini somut olarak göstermesi bakımından önemlidir.

Tablo-1: 04-10 Mayıs 2015 Haftalık Gazete Tirajları

	GAZETE	TİRAJ
1	Zaman	862.609
2	Hürriyet	363.480
3	Posta	348.410
4	Sözcü	321.874
5	Sabah	306.598
6	Habertürk	196.724
7	Milliyet	157.266
8	Türkiye	156.248
9	Bugün	124.746
10	Yeni Şafak	111.636
11	Takvim	104.530
12	Vatan	103.021
13	Star	101.925
14	Akşam	101.535
15	Güneş	101.251
16	Meydan	74.872
17	Millet	61.510
18	Cumhuriyet	60.237
19	Aydınlık	52.279
20	Yeni Çağ	52.102
21	Yeni Asya	51.925
22	Yeni Mesaj	51.873
23	Taraf	51.490
24	Yeni Asır	31.934
25	Milli Gazete	31.563
26	Milat	31.127
27	Korkusuz	30.773
28	Birgün	30.199
29	Vahdet	26.180
30	Şok	24.086
31	Özgür Gündem	10.596
32	Evrensel	10.451
33	Diriliş Postası	10.290
34	Yeni Söz	10.115
35	Yurt	8.733

36	Ortadoğu	6.704
37	Hürses	1.195
	Toplam Tiraj	4.182.087

Kaynak: Medya Tava (Erişim: 01/06/2015)

Bu çerçevede yazılı basında köşe yazısı sayısındaki artış köşe yazarlarının gazetelerde giderek daha fazla yer kapladığını ve daha önemli hale geldiğini, köşe yazısı sayısının azalması ise köşe yazarlarına rağbet edilmediğini ortaya çıkaracaktır. İkinci araştırma sorusu Türk basını ile yabancı basının (ABD, İngiltere) arasında, gazetelerdeki köşe yazarı ağırlığı bakımından ortaya çıkan farklılıklardır. Burada da ulusal günlük gazeteler ile yabancı gazeteler arasında son döneme ait güncel veriler kullanılarak köşe yazısı sayılarında karşılaştırma yapma yoluna gidilmiştir. Burada da ulusal ve yabancı gazetelerdeki köşe yazısı sayılarının, gazetelerdeki köşe yazarı ağırlığındaki farklılığı ortaya koyacağı beklenmektedir.

Bu kapsamda Hürriyet, Milliyet, Sabah, Zaman, USA Today, The Washington Post ve The Daily Telegraph gazetelerinde haber ve köşe yazısı sayıları taranmıştır. Araştırma kapsamına dâhil edilen gazetelerin tüm bu zaman diliminde bütün köşe yazarları ve bu köşe yazarlarının bütün metinlerinin, sayılamayacak kadar büyük bir evren niteliğinde olması nedeniyle öncelikle uygun örneklem belirlenmiştir. Araştırmanın ilk aşamasında ulusal dört gazete için örneklemin zaman aralığı olarak belirlenen Ocak 1994 – Aralık 2014 tarihleri arasındaki 20 yıllık dönem 5'er yıllık periyodlar halinde incelenmiştir. Bu zaman aralığının tespitinde medyadaki dönemselleştirmeler göz önünde bulundurulmuştur. Bu bağlamda araştırmanın örnekleminde ele alınan Hürriyet, Milliyet, Sabah ve Zaman gazetelerindeki köşe yazısı ve haber sayılarındaki değişim yıllara göre ölçülmüştür. Köşe yazısı ve haber sayılarındaki değişimin dönemselleştirilmesi için her bir yıl 52 haftaya bölünmüştür. Çalışmaya her yılın ocak ayının ilk pazartesi günü başlanmış, hafta sonları hariç tutularak her haftanın farklı bir gününe bir gazete gelecek şekilde tekrarlayan bir sıralama ile inceleme yapılmıştır. Haftasonları gazetelerin içeriklerinde belirgin değişiklikler gözlemlendiğinden hafta içi yayınlanan gazeteler incelenmiş Cumartesi ve Pazar günkü gazeteler inceleme dışı bırakılmıştır. Örneğin: 1994 yılının araştırması 3 Ocak Pazartesi günü başlamış, 11 Ocak Salı, 19 Ocak Çarşamba, 27 Ocak Perşembe, 4 Şubat Cuma ve 7 Şubat Pazartesi şeklinde devam etmiştir. Çalışma kapsamında her bir gazete için 20 yıllık periyodda toplamda 260 gazete incelenmiştir. İncelenen gazetelerdeki haber ve köşe yazıları sayılmış, her gün için ayrı ayrı alınan sayılar yıl sonunda toplanarak ortalamaları bulunmuştur. Köşe yazısı ve haber sayılarının karşılaştırılmasında gazetelerin sayfa sayıları gözardı edilmiştir. Araştırma kapsamındaki Hürriyet, Sabah, Milliyet ve Zaman gazetelerinin reklam ve ilan dışında kalan haber ve köşe yazılarının bulunduğu sayfa sayıları birbirine yakındır. Bu gazeteler arasında sayfa sayılarındaki farklılığın çoğunlukla ilan ve reklam sayfalarından kaynaklandığı söylenebilir. Bu bağlamda gazeteler arasında sayfa sayılarındaki değişimin araştırmaya etkisi sınırlı kalmaktadır. Öte yandan gazetelerin sayfa sayılarını artıran bir diğer unsur olan gazetelerle birlikte verilen ekler de çalışmaya dahil edilmemiştir. Çalışmanın son bölümündeki Hürriyet, Sabah, Milliyet ve Zaman gazetelerinin köşe yazısı sayılarının

USA Today, The Washington Post ve The Daily Telegraph ile karşılaştırılmasında ise 2015 yılına ait güncel veriler kullanılmıştır. Diğer çalışmadan ayrı olarak gerçekleştirilen bu çalışmada, 1 Ocak -30 Mayıs 2015 tarihleri arasındaki 21 haftalık dönemde bu gazetelere ait köşe yazısı sayıları incelenmiştir. Bu çalışma kapsamında ise 7 farklı gazetenin toplam 147 nüshasındaki haber ve köşe yazıları aynı yöntem kullanılarak sayılmış ve günlük ortalamaları hasaplanmıştır. Araştırmanın bütününde incelemeye alınan gazetelerde, haber niteliği taşıyan tüm gazete metinleri ve köşe yazıları sayılmıştır. Bu çalışmada, spor yazarları dışında bütün köşe yazarlarının, yazıları tematik olarak sınıflandırılmadan eşit bir şekilde örnekleme alınmıştır.

Bulgular ve Değerlendirme

Hürriyet Gazetesi

Hürriyet Gazetesi'nde analiz kapsamında gazetenin 1994 yılına ait örneklem içinde incelenen 52 nüshasında 592 köşe yazısına rastlanmıştır. Bu yıla ait günlük ortalama köşe yazısı sayısı 11,4 olarak gerçekleşmiştir. 1999 yılının verilerine bakıldığında toplam 730 köşe yazısı ile köşe yazısı ortalaması 14'e yükselmiştir. Köşe yazısı sayısındaki bu ciddi artış, Türkiye'de siyasi ve ekonomik çalkantıların yaşandığı 28 Şubat dönemini de kapsayan bu 5 yıllık dönemde Hürriyet gazetesinde köşe yazarlarının önemini koruduğunu göstermektedir.

Tablo-2: Hürriyet Gazetesi 1994-2014 Yılları Arasında Günlük Ortalama Haber ve Köşe Yazısı Sayısı

Hürriyet Gazetesi	1994	1999	2004	2009	2014
Köşe Yazısı Sayısı	11,4	14	14,4	15,11	12,6
Haber Sayısı	81,3	78,6	69,6	75,4	63,4
Köşe Yazısı/Haber Oranı	%14	%17	%20	%20	%19

Sonraki 5 yıllık döneme bakıldığında 2004 yılında haber sayısının gerilediği köşe yazısı sayısının ise çok az bir artışla 751'e yükseldiği görülmektedir. Bu dönemde günlük ortalama haber sayısı 69,6'ya düşerken köşe yazısı sayısı 14,4 olarak gerçekleşmiştir. Burada 2001 yılı ekonomik krizinin etkilerini görmek mümkündür. Medyada büyük çapta işten çıkarmalara neden olan kriz nedeniyle Hürriyet Gazetesi de özellikle muhabir sayısında önemli bir tenkisata gitmiştir. Haber sayısındaki düşüşü tek başına açıklaması da, çok sayıda muhabirin işten çıkarılmasının bu durumu etkilediği söylenebilir. Ancak Hürriyet Gazetesi bu dönemde köşe yazarlarında önemli bir eksiltmeye gitme gereği duymamış ve köşe yazarları çoğunlukla yerlerini korumuştur. 2009 yılı verilerine bakıldığında köşe yazısı sayısının artarak 786'ya çıktığı görülmektedir. Bu durumda günlük ortalama köşe yazısı sayısı 15,4 olarak en yüksek rakama ulaşmıştır. Bu dönemde iktidarla Doğan medya grubu sahibi Aydın Doğan arasında yaşanan gerilimin sonucu 2007 yılında Emin Çölaşan'ın işine son verilmiştir. 2009 yılının sonunda da gazetenin 20 yıllık Genel yayın yönetmeni Ertuğrul Özkök, yerini Enis Berberoğlu'na bırakmıştır. Ardından hızlı bir tasfiye sürecine giren

gazete aralarında Oktay Ekşi, Bekir Coşkun, Uğur Dünder, Soner Yalçın, Rahmi Turan, Cüneyt Ülsever, Tufan Türenç, Özdemir İnce'nin de bulunduğu bir çok yazarın işine son vermiştir. Bu durum karşısında 2014 yılında gazetenin köşe yazısı sayısı 655'e gerilemiştir. Bu da günlük ortalama 12,6 ya isabet etmektedir.

Sabah Gazetesi

Sabah Gazetesi'nde analiz kapsamında 1994 yılı verilerine bakıldığında incelenen 52 örnekte toplam 664 köşe yazısı tespit edilmiştir. Bu da günlük ortalama 12,7 köşe yazısına isabet etmektedir. 1999 yılına gelindiğinde köşe yazısı sayısı 776'ya yükselmiştir. Bu dönemde gerçekleşen 28 Şubat 'Postmodern' darbesinin en önemli medya aktörlerinden biri de Sabah gazetesi ve onun köşe yazarlarıdır. 1998'de yaşanan 'Andıç'⁴⁸ olayından sonra Sabah Gazetesi'nde Cengiz Çandar'ın yazıları durdurulurken, Mehmet Ali Birand'ın işine son verilmiştir. Bu dönemin ardından yaşanan 2001 krizinin en çok etkilediği gazetelerden biri de Sabah gazetesidir. Gazetenin patronu Dinç Bilgin'in bankası Etibank'a el konulmuş ve banka batırmakla suçlanarak yargılanmıştır.

Tablo-3: Sabah Gazetesi 1994-2014 Yılları Arasında Günlük Ortalama Haber ve Köşe Yazısı Sayısı

Sabah Gazetesi	1994	1999	2004	2009	2014
Köşe Yazısı Sayısı	12,7	14,9	14,7	12	10,3
Haber Sayısı	73	75	52,3	93,8	82,3
Köşe Yazısı/Haber Oranı	%17	%19	%28	%12	%12

Bu bağlamda araştırmanın 2004 yılı verileri gazetenin haber sayısında çok büyük bir düşüşü göstermektedir. Haber sayısı günlük ortalama 52,6 olarak gerçekleşirken bu düşüşte ekonomik kriz nedeniyle işine son verilen çok sayıda muhabirin etkisi yadsınamaz. Bu dönemde gazetede köşe yazısı sayısı toplamda 766 günlük ortalama 14,7 olarak gerçekleşirken köşe yazısı sayısında bir önceki döneme göre önemli bir değişim göze çarpmamaktadır. Ekonomik krize rağmen gazetenin yazar kadrosunda Umur Talu, Ahmet Hakan, Yavuz Donat, Ergun Babahan, Emre Aköz, Mehmet Altan, Ömer Lüfi Mete, Mehmet Barlas, Ali Kırca, Hıncal Uluç, Mehmet Tezkan gibi isimler bulunmaktadır. 2009 yılına gelindiğinde köşe yazısı sayısında önemli bir düşüş göze çarpmaktadır. Toplamda 626'ya gerileyen köşe yazısı sayısı günlük ortalama 12 olarak gerçekleşmiştir. Gazete Mayıs 2005 tarihinde İşadamı Turgay Ciner'in de ortak olduğu Merkez Grubu tarafından satın alınmasının ardından Nisan 2007'de TMSF tarafından el konularak Nisan 2008'de Çalık Holding'e satılmıştır. Bu dönemde gazetenin genel yayın yönetmenliğine önce Fatih Altaylı, ardından Erdal Şafak getirilmiştir. Aralık 2013'te Kalyon Grup'a satıldığı söylenen gazetenin 2014'te köşe

48 1998'de yaşanan "Andıç" olayında Şemdin Sakık'a ait olduğu söylenen itirafların yayımlanmasıyla itiraflarda adı geçen gazeteciler işlerinden çıkarıldılar. Bu gazeteciler arasındaki Cengiz Çandar'ın yazıları durdurulurken; Mehmet Ali Birand, Sabah'tan atıldı. Daha sonradan çıkartıldığı mahkemede Sakık, böyle bir ifade vermediğini açıkladı.

yazısı sayısında düşüş devam etmiştir. Toplamda 536 olarak gerçekleşen köşe yazısı sayısı günlük ortalama 10,3'e gerilemiştir.

Milliyet Gazetesi

Araştırma kapsamında Milliyet gazetesinin 1994 yılında incelenen 52 örneğinde, 717 köşe yazısı tespit edilmiştir. Günlük ortalama 13,5 köşe yazısının yayınlandığı bu yılın ardından 1999 yılına gelindiğinde köşe yazısı sayısı 873'e yükselerek günlük ortalama 17,1'e sıçramıştır. Bu sayı incelenen dönemler içindeki tüm gazetelerde rastlanılan en yüksek rakamdır. Sonraki yıllarda köşe yazısı sayısı sürekli düşme eğilimi gösterecektir. 2004 yılında toplam köşe yazısı sayısı 802'ye günlük ortalama ise 15,4'e gerilemiştir. 2009 yılına gelindiğinde köşe yazısı sayısında düşüş devam ederken haber sayısında bir miktar artış kaydedilmiştir. Bunda 2005 yılında gazetenin genel yayın yönetmenliği görevini üstlenen Sedat Ergin'in haber sayısını artırıp yazar kadrosunu gençleştirme çabalarının etkili olduğu söylenebilir. Milliyet gazetesi genel yayın yönetmenliğini 4,5 yıl sürdüren Sedat Ergin, yerini Vatan gazetesi eski genel yayın yönetmeni Tayfun Devocioğlu'na bırakmıştır. Gazete bu dönemde Doğan Grubu tarafından Karacan-Demirören ailelerinin sahibi olduğu DK Gazetecilik'e satılmıştır. 2011 yılında gerçekleşen bu satışın ardından ortaklar arasındaki anlaşmazlık yüzünden gazete bir süre kayyum tarafından yönetilmiş ve son olarak Karacan ailesinin hisselerini devretmesi ile Demirören ailesinin mülkiyetine geçmiştir.

Tablo-4: Milliyet Gazetesi 1994-2014 Yılları Arasında Günlük Ortalama Haber ve Köşe Yazısı Sayısı

Milliyet Gazetesi	1994	1999	2004	2009	2014
Köşe Yazısı Sayısı	13,5	17,1	15,4	13,3	10,2
Haber Sayısı	81,4	76,2	64,4	71,4	87
Köşe Yazısı/Haber Oranı	%16	%22	%23	%18	%11

Sık sık genel yayın yönetmeni değiştiren Milliyet gazetesinin genel yayın yönetmenliği görevine Ekim 2012'de Derya Sazak, Temmuz 2013'te Fikret Bila getirilmiştir. Bu veriler ışığında 2014 yılına bakıldığında haber sayısında artış yaşanırken köşe yazısı sayısındaki düşüş devam etmiştir. Bu değişim sürecinde gazetede uzun süredir yazarlık yapan Derya Sazak, Hasan Cemal, Can Dündar, Taha Akyol, Hurşit Güneş, Metin Münir, Nail Güreli gibi yazarlar ayrılmak zorunda kalmıştır.

Zaman Gazetesi

Zaman gazetesinde analiz kapsamında incelenen 1994 yılında 52 gazetede 659 köşe yazısı tespit edilmiştir. 20 yıllık dönemde en çok haberin bu dönemde yayınlandığı görülmektedir. 1999 yılı verilerine bakıldığında gazetede günlük ortalama 56,5 haber yer almıştır. Zaman gazetesinin bir fikir ve misyon gazetesi hüviyeti taşıdığı düşünüldüğünde haber ortalamasının kitle gazetelerinden daha az olması olağandır. 2004 yılına gelindiğinde köşe yazısı sayısı bir önceki döneme göre çok az değişiklik

göstererek toplamda 623 günlük ortalama 11,9 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde gazetenin mizanpajında önemli değişiklikler göze çarpmaktadır. Batıdaki fikir gazetelerinde olduğu gibi köşe yazısı ve yorum sayfalarının haber sayfalarından ayrıldığı görülmektedir. 2009 yılında ise incelenen gazetelerde köşe yazısı sayısı toplamda 594 ve günlük ortalama 11,4 olarak gerçekleşmiştir. Bu bağlamda Zaman gazetesinin köşe yazısı ve haber sayısında aşırı dalgalanmaların görülmediği söylenebilir. Az sayıda fotoğrafın kullanıldığı haberlerin uzun ve arka planlarıyla birlikte verildiği gazetede kısa haber sayısı azdır.

Tablo-5: Zaman Gazetesi 1994-2014 Yılları Arasında Günlük Ortalama Haber ve Köşe Yazısı Sayısı

Zaman Gazetesi	1994	1999	2004	2009	2014
Köşe Yazısı Sayısı	12,6	11,5	11,9	11,4	9,9
Haber Sayısı	74	56,5	64,2	67,2	61,4
Köşe Yazısı/Haber Oranı	%17	%20	%18	%16	%16

Gazetenin 2014 yılı verileri incelendiğinde haber ve köşe yazısı sayısında bir önceki döneme göre bir düşüş gözlenmektedir. Günlük ortalama 9,9 köşe yazısı ortalaması incelenen tüm gazetelerde rastlanılan en düşük ortalama olarak göze çarpmaktadır. Gazetede bu dönemde İskender Pala, Mümtazer Türköne, Şahin Alpay, Nuriye Akman, Joost Lagendijk, Hilmi Yavuz, Etyen Mahçupyan, Beşir Ayvazoğlu, Eser Karakaş, İhsan Dağı, Ekrem Dumanlı gibi isimler köşe yazarı olarak göze çarpmaktadır.

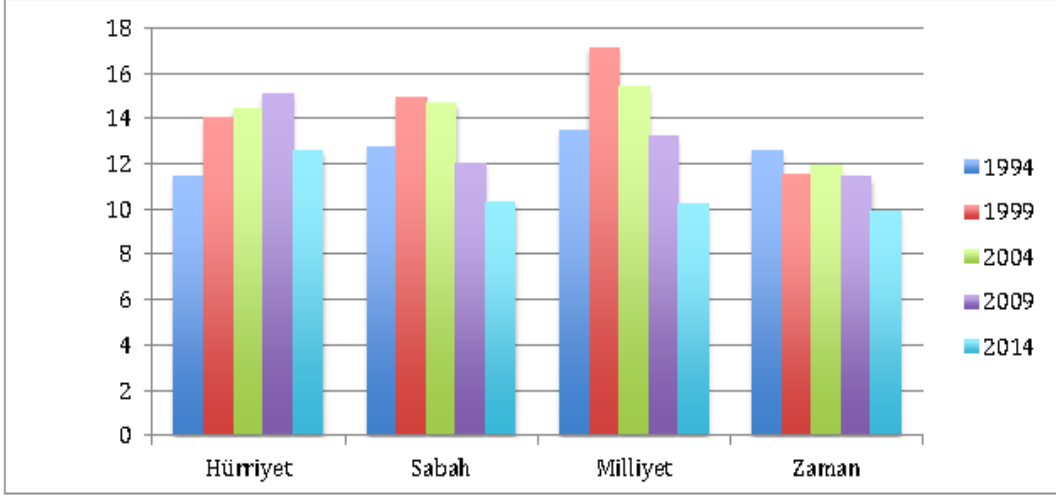
Gazetelerde Köşe Yazısı Sayılarının Yıllara Göre Değişimi

Gazetelerdeki köşe yazısı sayılarındaki değişim genel olarak değerlendirildiğinde araştırmanın başlangıç yılı olan 1994 yılından 1999 yılına kadar olan 5 yıllık süreçte Zaman gazetesi dışında günlük ortalama köşe yazısı sayılarının artış eğiliminde olduğu görülmektedir.

Tablo-6: Günlük Ortalama Köşe Yazısı Sayılarının Yıllara Göre Değişimi

Gazeteler	1994	1999	2004	2009	2014
Hürriyet Gazetesi	11,4	14	14,4	15,11	12,6
Sabah Gazetesi	12,7	14,9	14,7	12	10,3
Milliyet Gazetesi	13,5	17,1	15,4	13,3	10,2
Zaman Gazetesi	12,6	11,5	11,9	11,4	9,9

Türkiye’de gazetelerde köşe yazılarının sayısı, Grafik-1’de görüldüğü gibi son dönemdeki düşüşe rağmen yine de yüksektir. Ancak Zaman gazetesini bu tabloda farklı bir yere oturtmak doğru olacaktır. Tablodaki tüm diğer gazetelerin aksine bir kitle gazetesi özelliği göstermeyen Zaman’ın köşe yazısı sayısında ciddi dalgalanmalar görülmemektedir. Ancak incelenen periyotta köşe yazısı sayısı 2004’teki küçük artışta sürekli bir düşüş eğilimindedir.

Şekil-1: Günlük Ortalama Köşe Yazısı Sayısının Yıllara Göre Değişimi

Tablodaki tüm gazetelerde 2009 yılı sonrasında köşe yazısı sayılarında düşüş gözlenmektedir. Bu dönem genel olarak değerlendirildiğinde ana akım medyada yaşanan ve 2007’de başlayan ‘köşe yazarı temizliğinin’ bir sonucu olduğu söylenebilir. Emin Çölaşan ve Bekir Coşkun’un Hürriyet’le bağının koparılmasıyla başlayan bu süreçte çok sayıda köşe yazarının işine son verildiği görülmektedir. Bu süreçte Hürriyet, Sabah, Akşam, Radikal, Habertürk, Milliyet, Yeni Şafak gibi gazetelerden çok sayıda yazar kovulmuş yada süresiz izne çıkartılmıştır. Bu yazarlardan bir kısmı başka gazetelerde köşe yazmaya devam ederken bir çoğu yazacak bir gazete bulamadığı için internet sitelerinde köşe yazarlığı yapmaktadır.

Gazetelerdeki Köşe Yazısı Sayılarının Yabancı Örneklerle Karşılaştırılması

Gazetenin temel görevi haber vermektir. ABD’de mesleki ya da akademik alandaki literatür ve uygulamada, haber tanımı yapılırken, en sık geçen sıfatlardan biri de objektiftir. Objektiflik Amerikan habercilik anlayışında son derece önemli bir değerdir. Amerikan ekolü uyarınca, muhabir objektif, yani nesnel olmalıdır. Dolayısıyla gazeteci ya da muhabir, olay, olgu ve gelişmeyi öznel herhangi bir yaklaşım, yorum, bakış açısı katmadan okura, izleyiciye, dinleyiciye aktarmalıdır. Anglo-sakson gazeteciliğin önemli ilkelerinden biri olan bu yaklaşım, kısaca ‘facts and figures’ yani ‘olgular ve rakamlar’ olarak da ifade edilir. Bu durumda gazetelerde haber metinleriyle yapılamayan, olayı farklı açılardan yorumlayıp okura sunma işlevi, köşe yazılarıyla yerine getirilir. Ancak burada haber ile yorumun birbirinden kesin ve kalın çizgilerle ayrılması temel ilkedir. Bu yüzden anglo-sakson gazetelerin çoğunda, imzalı ya da imzasız yorumlar (editorial, comments) gazetenin haber içermeyen ayrı bir sayfasında toplanıp yayımlanır.⁴⁹ Araştırmanın bu bölümünde ulusal günlük gazetelerden Türkiye’den, Hürriyet, Sabah, Milliyet, Zaman ile ABD’den USA Today ve The Was-

⁴⁹ Ragıp Duran, *Objektif Haberciliğin Sonu*, (7 Aralık 2001), <http://bianet.org/bianet/medya/4808-objektif-haberciligin-sonu>, (Erişim: 07/09/2015).

hington Post, İngiltere'den The Daily Telegraph gazeteleri arasında köşe yazılarına yer verme sıklığı açısından karşılaştırma yapılmıştır. Burada ulusal ve yabancı gazetelerdeki köşe yazısı sayılarındaki farklılık, Türk basını ile Batı basını arasında köşe yazarlığına bakıştaki ayrışmayı ortaya koymaktadır.

Tablo-7: 1 Ocak – 31 Mayıs 2015 Köşe Yazısı Sayılarının Gazeteler Arasında Karşılaştırılması

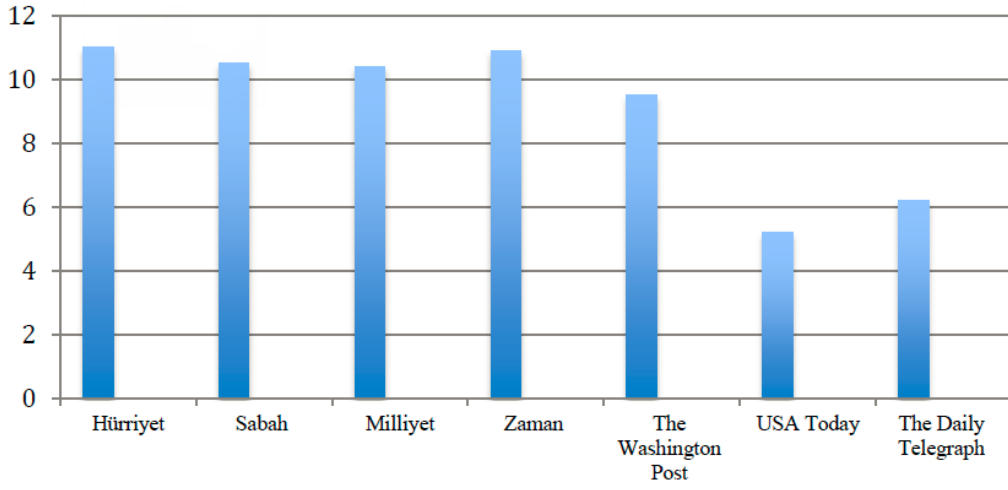
Gazeteler	Köşe Yazısı Sayısı (Günlük Ortalama)
Hürriyet	11,7
Sabah	10,5
Milliyet	10,4
Zaman	10,9
Usa Today	5,2
The Washington Post	9,5
The Daily Telegraph	6,2

Bu bağlamda Tablo-7'de görüldüğü gibi 2015 yılı içinde incelenen 21 haftalık dönemde ABD'nin en büyük okuyucu hacmine sahip kitle gazetelerinden biri olan USA Today de günlük ortalama 5,2 köşe yazısı yayınlanmıştır. Bu da USA Today'i incelenen tüm gazeteler içinde köşe yazısına en az yer veren gazete yapmaktadır. Batı basınında köşe yazarlığının daha çok fikir gazeteciliği alanı içerisinde yer aldığı düşünüldüğünde, gazetede köşe yazısı sayısının düşük olmasının en önemli sebebinin USA Today'in daha çok bir kitle gazetesi özelliği taşıması olduğu söylenebilir. Özellikle "Watergate Skandalı" sırasında ünlenen ve politik konularda ağırlığı olan The Washington Post gazetesi ise günlük ortalama 9,5 köşe yazısı sayısı ile Türk gazetelerine yaklaşmaktadır. İngiltere'nin önde gelen ciddi gazetelerinden, okuyucularını çoğunlukla muhafazakarların oluşturduğu Daily Telegraph ise günlük ortalama 6,2 köşe yazısına yer vermektedir. Araştırma kapsamındaki yabancı gazetelerin tamamında köşe yazısı sayısı Türk basınındaki örneklerden azdır.

Köşe yazarları halen Türk basınında önemli bir konum işgal etmekte, gündem belirlemede etkin bir rol oynamaktadır. Gazetelerdeki köşe yazısı sayılarının yanı sıra yazıların gazetelerde kapladıkları alan bakımından da bu farklılık belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır. Bu durum muhabirliği önemli ölçüde zayıflatmaktadır. Medya sektöründe yeni iş bölümü ve organizasyon yapısına paralel olarak entellektüel üretim alanında çalışanların profilleri önemli oranda değişmiştir. Gazeteciler konumları itibarıyla iki temel kategoriye bölünmüşlerdir. Bir yanda tiraj getirdiği varsayılan astronomik ücretli köşe yazarları ve yöneticiler diğer yanda muhabirler bulunmaktadır. Jeremy Tunstall'ın gazetecilik alanıyla ilgili klasikleşmiş ayrışmasına göre; 'devşirenler' denilen haber toplayıcıları ile haberi dönüştüren ve sunan 'prosesör'ler bir medya organizasyonu içinde karşılıklı olarak bir arada bulunmaktadır. Bu yeni yapı içerisinde muhabir tarafından yayına hazır hale getirilmiş, başlığı atılmış haberler editöryal süreçte muhtelif süzgeçlerden geçirilmek suretiyle öznesine ya-

bancılaşımaktadır.⁵⁰ Muhabirin işlevi Charlot'un 'Modern Zamanlar'ındaki 'bant işçisi rolü'nün ötesine geçememektedir.⁵¹ Tunstall'ın da üzerinde durduğu, prosesörlerle devşirenler arasında gitgide artan dengesizlik açık bir biçimde görülmektedir. Bu anlamda mesleğin, aslında her birisi haber üretim sürecinin farklı aşamalarına denk düşen ayrılmış görevlerinin tümünü birden kendi üzerinde toplamaya başlayan 'prosesörler' lehine dönüşüme uğramaya başladığı söylenebilir.

Şekil-2: 1 Ocak-31 Mayıs 2015 Köşe Yazısı Sayılarının Gazeteler Arasında Karşılaştırılması

Öte yandan Türk basınında köşe yazarı egemenliği, bir olayın derinlemesine araştırılması, belgelenmesi, arka planında olup bitenlerin açığa çıkarılmasını anlatan araştırmacı gazeteciliği tehdit etmektedir. Çünkü gazetelerde az sayıdaki muhabir haber üretiminin rutin pratiklerini ve ritmini belirleyen en önemli faktör olan 'zaman' baskısı altındadır. Araştırmacı gazeteciliğin en önemli dayanağı olan kişisel kaynaklar bulup geliştirme ve derinlemesine araştırma bu noktada pek de mümkün olamamaktadır. Çünkü haber yapımında özel araştırma, zaman ve parasal açıdan günümüz basın işletmelerinin kolayca kabul edecekleri bir anlayış değildir. Genelde gazeteler, muhabirlerini günlerce bir haber peşinde koşurtmak yerine, rutin kaynaklarla çok sayıda haber yazdırmayı tercih etmektedir. Bu tercih, siyasi ve ideolojik olmaktan çok, medyanın ekonomi politikası ile yakından ilgilidir. Kısaca, kolay ve ucuz haberlerin prim yaptığı gazetecilik anlayışı, profesyonel bir ekiple, her haberin derinlemesine araştırıldığı gazetecilik anlayışı karşısında çok daha az riskli olmaktadır.⁵²

50 Serhat Güney, *Televizyon Muhabirliğinin Değişen Yüzü*, (20 Ocak 2006), <http://bianet.org/bianet/medya/60634-televizyon-muhabirliginin-degisen-yuzu> (Erişim: 06/09/2015)

51 Ignacio Ramonet, *Medyanın Zorbalığı*, çev., Aykut Derman (İstanbul: Om Yayınevi, 2000), 93.

52 Selda İçin Akçalı, "Kamu Çıkarını Korumak İçin Araştırmacı Gazetecilik Bir Alternatif Olabilir mi?", (Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Kuram ve Araştırma Dergisi, Sayı: 18, 2003), 89.

Sonuç

Bir gazete içinde, gazeteyi oluşturan haber, fotoğraf, reklâm, ilan ve tasarım gibi araçlarla birlikte yer alan köşe yazıları bugünün gazeteciliği için vazgeçilmezdir. Bu çerçevede gazeteciliğin bir alt alanı olan ve günümüzde gazetelerde fiziksel olarak önemli yer kaplayan köşe yazarlığı kamuoyunun harekete geçirilmesinde dikkate değer bir etki gücüne sahiptir. 1980’li yıllardan itibaren yaşanan değişim ile gazetelerde giderek daha fazla sayıda köşe yazarı istihdam edilmeye başlanması, köşe yazarlığının gazetecilik alanına hakim olmasına neden olmuştur. Türkiye’de gazetelerdeki köşe yazarı sayısının çokluğu, muhabir sayısının ise yetersizliği konusunda genel bir fikir birliği vardır. Bu sayısal bozulmanın en çarpıcı sonuçlarından biri de muhabirliğin önemsenmemesi, muhabir kadrolarındaki kalitenin düşmesidir. Muhabirliğin, genellikle yeni mezunlara hatta halen öğrenci stajyerlere düşük maaşlar ve imkânlarda yaptırılan bir iş haline dönüşmesi basın dördüncü kuvvet işlevini sekteye uğratmaktadır. Bu durumda köşe yazarlığının, klasik gazetecilik işlevinin yerine getirilmesinin önündeki önemli engellerden birisi olduğu söylenebilir. Türk basınında köşe yazarı egemenliğini gazetelerdeki köşe yazısı sayılarında da somut olarak görmek mümkündür. Makalenin analiz bölümünde ortaya konulan veriler köşe yazısı sayılarında son yıllarda yaşanan dalgalanmalara rağmen köşe yazarlarının gazetelerde ağırlıklarını koruduğunu göstermektedir. Bu bölümünde ortaya çıkan bir başka sonuç ise Türkiye’de gazetelerdeki köşe yazısı sayısının yabancı gazetelerden oldukça yüksek olduğudur. Batı basınında görülmeyen bir başka durum da köşe yazarlarının çok sık yazması ve yazılarında her konuya ilişkin fikir belirtebilme imtiyazına sahip olmasıdır. Bir birinden çok farklı konulara sütunlarını bölerek yer veren köşe yazarlarını diğer ülkelerdeki gibi haftada bir yazmak veya bir konuda uzmanlaşmak tatmin etmemektedir. Öte yandan ücret karşılığında yazı üretmekte olan köşe yazarı için gazete, aynı zamanda bir kazanç kapısıdır. Yazarlar, bu kaynaktan uzaklaşmamak için kendisine zarar verebilecek her türlü eylemden kaçınabilmekte, muhalif tavır almayı düşünmemektedir. Bu yüzden köşe yazarlarının büyük bir çoğunluğu iktidar ve güce yakın olmaya gayret ederek, sistem eleştirisinden uzak içeriklerde yazılar üretmeye yönelmektedir. İktidar nimetlerinden daha fazla faydalanmak için önceki ideolojik/ilkesel pozisyonunu değiştirmekte bir sakınca görmeyen bu köşe yazarları iktidar yanlısı bir kaleme de dönüşebilmektedirler. Bu çarpıklıklar, köşe yazarlığı müessesesinin ve bu münasebetle gazeteciliğin saygınlığına ve güvenirliliğine de zarar vermektedir.

Kaynakça

- Akçalı, Selda İçin. *Türkiye’de Araştırmacı Gazetecilik*, İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 2002.
- Akçalı, Selda İçin. “Kamu Çıkarını Korumak İçin Araştırmacı Gazetecilik Bir Alnertanif Olabilir mi?”. *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı:18. 2003.
- Altınoklu, Müge Neda. “Köşe yazarlığı: ‘Uzaktan gazeteciliğin’ sembolik iktidarı” *Radikal*, 28 Ocak 2001.

- Bourdieu, Pierre. *Toplumbilim Sorunları*, Işık Ergüden. Çev. İstanbul: Kesit Yayıncılık, 1997.
- Bourdieu, Pierre. *Sanatın Kuralları*, Necmettin Kamil Sevil. Çev. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999.
- Bourdieu, Pierre. *The political field, the social science field, and the journalistic field*. R. Benson, E. Neveu, Ed. Bourdieu and the journalistic field. Cambridge: England, Polity, 2005.
- Bohere, G. *Gazetecilik Mesleği, Gazetecilerin çalışma koşulları üzerine bir inceleme*. Rüşhan Işık. Ed., Nurhan Süral. Çev. Uluslararası Çalışma Örgütü, Ankara: Maya Matbaacılık, 1986.
- Duran, Ragıp. “Objektif Haberciliğin Sonu”, 7 Aralık 2001, <http://bianet.org/bianet/medya/4808-objektif-haberciligin-sonu> (Erişim: 07/09/ 2015).
- Dursun, Onur. “Yaşam Dünyasının Sömürgeleştirilmesi Üzerinden Türkiye’de Köşe Yazarları Üzerine Bir Analiz”. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2012.
- Dursun, Onur. “Köşe Yazarlığından Medya Filozofluğuna, Ertuğrul Özkök ve Ahmet Hakan’ın Köşe Yazıları Üzerine Bir İnceleme”, *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar Dergisi* (E-Dergi), 2015. <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/?page=makaleler> (Erişim: 30/03/2015): 1-18.
- Eryılmaz, Tuğrul. *Muhabirliğe Kısa Bir Giriş, Habercinin El Kitabı-4 “Gazetecilik ve Habercilik”*, İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları, 2003.
- Franklin, Bob. *Newszak and news media*. London: Arnold Publishers, 1997.
- Gezgin, Suat. *Basın Sözlüğü*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1998.
- Güney, Serhat. “Televizyon Muhabirliğinin Değişen Yüzü”, (20 Ocak 2006). <http://bianet.org/bianet/medya/60634-televizyon-muhabirliginin-degisen-yuzu> (Erişim: 06/09/2015)
- Gürel, Nail. *Şu Bizim Medya*. İstanbul: BAS-HAŞ Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, 2004.
- İnceoğlu, Yasemin. *Uluslararası Medya*, İstanbul: Der Yayınları, 1997.
- Kinzer, Stephan. *NPQ-Türkiye*, “Dünyada En Az Anlaşılan Ülkelerden Biri...” Cilt 1, Sayı 1, 1998.
- Kuzuloğlu, M. Serdar. “Kağıt Üstündeki Haberin Sonuna Doğru”. *Radikal* (5 Ocak 2009). http://www.radikal.com.tr/yazarlar/m_serdar_kuzuloglu/kagit_ustundeki_haberin_sonuna_dogru-915508 (Erişim: 12/09/2015).
- Morresi, Enrico. *Haber Etiği*, Fırat Genç. Çev. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2006.
- Mutlu, Erol. *Tarafsız Yayıncılık*, A.Ü BYYO Yıllık, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları, 1998.
- Medya Tava. <http://www.medyatava.com/tiraj/2015-05-04>, (Erişim: 01/06/2015).
- Okay, Aydemir ve Ayla Okay, *Halkla İlişkiler ve Medya*. İstanbul: Mediacat Yay., 2002.
- Özdemir, Emin. *Yazı ve Yazınsal Türler*, İstanbul: Varlık Yayınları, 1983.
- Özsever, Atilla. *Tekelci Medya Örgütsüz Gazeteci*. Ankara: İmge Kitabevi, 2004.

- Picard, Robert G. *News Coverage as the Contagion of Terrorism, Media Coverage of Terorism Methods of Diffusion*, Der. A.Odasuo Alali, Kenoya Kelvin Eke. New York: Sage Publications, 1991.
- Psutka, David. *A Brief History of Column Writing; Column writing and the internet revolution*, The Grey River Argus, New Zealand: (2009), <http://www.journalism.ryerson.ca/grad/124/> (Erişim: 11/12/2011).
- Ramonet, Ignacio. *Medyanın Zorbalığı*. Çev. Aykut Derman. İstanbul: Om Yayınevi, 2000.
- Seçkin, Gülcan. “Ulusal Medyada Haber Üretim Sürecinde Çalışan Gazetecilerin Ekonomik ve sosyal Statüsü Üzerine Bir Alan Araştırması”. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2004.
- Şeker, Mustafa. *Televizyon Haberciliği*, Konya: Selçuk Üniversitesi Vakfı Yayınları, 1999.
- Taş, Oğuzhan. *Gazetecilik Etiğinin Sınırları Üzerine Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirme: Türkiye Örneği*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2011.
- Tılıç, L. Doğan. *2000’ler Türkiye’sinde Gazetecilik ve Medyayı Anlamak*. İstanbul: Su Yayınları, 2001.
- Tokgöz, Oya. *Temel Gazetecilik*, 3.Baskı, Ankara: İmge Kitapevi, 1994.
- Turhan, Seyfettin. *Başyazı ve Yorum Yazarlığı*. Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 1996.
- Türk Dil Kurumu. *Türkçe Sözlüğü*, Cilt 1-2, Ankara: TDK Yayınları, 1988.
- Uslu Karahan, Zeynep. “Yazılı ve Görsel Medyada Magazinleşmenin Tarihsel ve Sosyolojik Dinamikleri”. *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı 12, 2001,
- Ward, J. A. Stephen. *The Invention of Journalism Ethics: The Path to Objectivity and Beyond*, Montreal, McGill–Queen’s University Press, 2004.
- Yüce, Erman. “Simgesel Seçkinler ve Habitus: Hürriyet Gazetesi’nde Köşe Yazarlığı”. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2007.

The Effects of Dominancy of Columnist on the Practice of Correspondent in Printed Media

A. ZİYA SANDIKCIOĞLU

Abstract: *In this paper the problem of hegemony of columnists in newspapers nationally circulated in Turkey is examined. In this regard the degeneracy caused by columnists, who have increased their power in time among newspaper people, in media organizations is discussed. The problems caused by hegemony of columnists within the profession of news reporting has also been evaluated within this framework. In this paper the weight of columnists in Turkish national press has been examined through the change in columns and news reports in the last 20 years. The research which was limited to Hürriyet, Sabah, Milliyet and Zaman newspapers which political newspapers published and distributed nationally on a daily basis display that columns still dominate newspapers. A comparative analysis of the columnist problem of Turkey with western journalism profession used the column numbers in such newspapers as Hürriyet, Sabah, Milliyet, Zaman and American USA Today and The Washington Post, and British The Daily Telegraph until 2015 using daily data. With this section the paper aims to display the difference between national daily newspapers and foreign newspapers in terms of their vision of columnists.*

Keywords: *Columnists, Columns, News Reporter, Newspaper, Journalism.*